

GOD TUR!

Et veikart for et mer bærekraftig
reiseliv med søkelys på reiser til utlandet

TILTAK FOR
BRANSJEN

INNSPILL TIL
POLITIKERNE

RÅD TIL
FORBRUKERNE

Innhold

---

1. Forord ved utviklingsminister Dag-Inge Ulstein	5
2. Hvem står bak veikartet	6
3. Om veikartet	8
4. Visjon	10
5. Våre betraktninger: Mennesker skal fortsatt møtes	12
6. Fem konkrete utfordringer	15
7. Status og utviklingstrekk	17
7.1 Folk er mer opptatt av bærekraft når de skal reise	
7.2 Reiselivsnæringen bidrar til at samfunnet kan nå flere av FNs bærekraftsmål	
7.2.1 Hva gjøres i dag - eksempler	
7.3 Klima- og naturendringenes konsekvenser for reiselivsnæringen	
7.4 Bærekraft er mer enn klima: Styrking av sosiale verdier	
7.4.1 Gode arbeidsvilkår	
7.4.2 Bekjemper menneskehandel og utnyttelse av barn	
7.4.3 Ansvarlig destinasjonsutvikling: Et godt sted å bo er et godt sted å besøke	
8. Muligheter og tiltak frem mot 2030 - Smartere reiser	28
8.1 Konkrete tiltak rettet mot bransjen	
8.2 Innspill til politikerne	
8.3 Råd til de reisende	
9. Oppfølging av Veikartet	39
10. Forklaringer	40

VIRKE
REISELIV

Veiviseren er utgitt av Virke
Postboks 2900 Solli, 0230 Oslo
Tlf: 22 54 17 00 • www.virke.no

* Veiviseren er produsert av et svanegodkjent trykkeri på papir fra bærekraftige kilder.

Layout/Design/TRYKK: LOS Digital AS, Larvik
www.losdigital.no

1. Forord: Bærekraftige reiser

«Å reise er å leve» har den kjente danske forfatteren H C. Andersen uttalt.

Reiseliv har blitt en av verdens raskest voksende næringer og vil ifølge prognoser fra World Tourism Organization (UNWTO) fortsette å vokse frem mot 2030.

Reiseliv har blitt et verktøy for økonomisk vekst og er et viktig satsingsområde for mange land, ikke minst blant de minst utviklede landene. Det er flere grunner til det, men kanskje en av de viktigste er at det er en arbeidsintensiv næring med over 319 millioner arbeidsplasser over hele verden. En av ti personer jobber i reiselivsnæringen. Det som kanskje er enda mer interessant er at en av fem nye jobber har blitt skapt av reiselivsnæringen de siste fem årene.

Mer enn halvparten av verdens fattigste land ser på turisme som en effektiv innfallsport til å delta i den globale økonomien og redusere fattigdommen. Turisme blir stadig viktigere, og har kanskje det største potensialet for vekst, sysselsetting, inntekt og omsetning for verdens utviklingsland. Reiseliv er enten den viktigste eller nest viktigste kilde for eksportinntekter i 20 av de 48 minst utviklede landene og viser kraftig vekst i 10 andre land.

UNWTO har pekt på fem punkter for hvordan reiseliv kan spille en nøkkelrolle for å nå FNs bærekraftsmål:

- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst
- Sosial inkludering, sysselsetting og bekjempelse av fattigdom
- Effektiv bruk av ressurser, beskyttelse av miljø og klima

- Kulturelle verdier, ulikhet og verdensarv
- Gjensidig forståelse, fred og sikkerhet

Økt miljøbevissthet påvirker valg av destinasjoner og opplevelser, men behovet for å reise og oppleve øker i takt med at en større del av verdens befolkning har råd til å reise.

Nordmenn er en av de mest reiseglade befolkninger i verden. Nordmenns reisevaner har endret seg de siste 10-15 årene ved at vi reiser mer både i eget land, men også i større grad til utlandet. I følge SSB la to av tre nordmenn sine feriereiser de siste fem årene til Norge, mens to av tre feriekroner ble lagt igjen i utlandet. Informasjons- og bookingteknologi og liberalisering av flytrafikken har ført til at nordmenn reiser til flere og mer eksotiske reisemål i hele verden.

At Virke Reiseliv har tatt initiativ til å lage et veikart for bærekraftige reiser er positivt. Bransjen har et stort potensial for å bidra til positive endringer og til utvikling lokalt. Reiseliv bidrar til å få folk ut av fattigdom, ut i arbeid, i utdanning, til likestilling, og til å utvikle infrastruktur lokalt, for å nevne noe. Reiselivsnæringen gjør allerede mye, men vil mer. Samtidig viser tiltakene i veikartet at reisebyråene og reisearrangørene ønsker å ta et ansvar som bærekraftige reiserådgivere, slik at folk får mer miljøvennlige og bærekraftige reisealternativer i tiden fremover. Det er noe jeg hilser velkommen.

Lykke til med oppfølgingen av veikartet!

Utviklingsminister
Dag-Inge Ulstein

2. Hvem står bak veikartet?

Reisearrangørene og reisebyråene som tilbyr reiser, hovedsakelig til utlandet, som er organisert og har sitt bransjefelleskap i Virke Reiseliv står bak veikartet God tur! (heretter omtalt som Veikartet).

3. Om Veikartet

Beskjeden fra verdenssamfunnet er klar. For å løse utfordringene knyttet til klimakrisen, miljø, natur og sosiale forhold må vi som samfunn handle nå. Det gjelder også reiselivsnæringen. Med dette Veikartet vil reisebyråene og reisearrangørene sammen løfte arbeidet med bærekraft gjennom bransjefelleskapet i Virke.

Bærekraft handler om mer enn ivaretagelse av klima, natur og miljø. Det handler også om å utrydde fattigdom, om å fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, om sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Om å bevare og styrke livskvaliteten i lokalsamfunnet, inkludert sosiale strukturer, tilgang til ressurser, fasiliteter og fellesgoder for alle, samt unngå enhver form for sosial degradering og utnyttning. I tillegg handler det om å bidra til likestilling og å styrke menneskerettighetene.

Å kunne tilby bærekraftige reiser er en forutsetning for fremtidig konkurransekraft. Mange virksomheter jobber allerede godt med dette, hver for seg. Nå vil de også jobbe i fellesskap. Reisebyråene og reisearrangørene ønsker å ha

et langsiktig perspektiv, hvor det settes søkelys på hva som lønner seg også i årene fremover, ikke bare her og nå.

Virksomhetene er forskjellige og har behov for å iverksette ulike tiltak for å bidra til et mer bærekraftig reiseliv. Noen virksomheter er store, med mange ansatte, andre er få. Noen selger feriereiser, andre forretningsreiser, noen selger begge deler. Noen selger kun reiser til utlandet, mens andre selger både innenlands og utenlands. Utvalget har i sitt arbeid vært opptatt av at ulikhetene i bransjen ikke skal begrense oss. Vi ønsker å være ambisiøse og fremoverlente. Veikartet består av en rekke konkrete tiltak. Ikke alle er relevante eller mulige å gjennomføre for alle. Vårt utgangspunkt for Veikartet er derfor at ingen kan gjøre alt, at alle kan gjøre noe og at alle monner drar. Sammen som bransje kan vi lære og inspireres av hverandre til å lage fremtidens reiseopplevelser mer bærekraftige. Bærekraft er en prosess, ikke en tilstand. Veikartet skal være et virkemiddel for å komme videre i det viktige arbeidet for et mer bærekraftig reiseliv og samfunn.

Hensikten med Veikartet

---

1. Veikartet skal gi en visjon for et bærekraftig reiseliv i 2030 og 2050, og konkretisere hvordan reisearrangørene og reisebyråene selv kan bidra inn i dette arbeidet på kort og på lang sikt. Veikartets hovedfokus skal være på reiser til utlandet.
2. Veikartet skal gi innspill til tiltak politikerne bør gjennomføre for å bidra til et mer bærekraftig reiseliv og et mer bærekraftig samfunn i 2030.
3. Veikartet skal gi råd til hva de reisende kan gjøre for å bidra til å gjøre reisen mer bærekraftig.

4. Visjon for et bærekraftig reiseliv frem mot 2030 og 2050

Reiselivsnæringen skal tilby reiser og opplevelser av høy kvalitet, som er bærekraftige og på sikt også klimanøytrale. Næringen skal bidra til å ivareta natur, miljø, kultur, tradisjoner og menneskene på destinasjonene. Reiselivet skal ta en aktiv rolle for å bidra til å nå myndighetenes mål om en utslippsreduksjon på minst 40 prosent innen 2030, sammenlignet med referanseåret 1990, og å være et lavutslippssamfunn i 2050.

Bærekraftig utvikling

Brundtlandkommissjonen, 1987: «Bærekraftig utvikling er en utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstille sine behov.»

UNWTOs prinsipper for bærekraftig reiseliv

UNWTO, Verdens turismeorganisasjon, har definert bærekraftig reiseliv med fokus på tre hovedområder: bevaring av natur, kultur og miljø, styrking av sosiale verdier og økonomisk levedyktighet. De tre hovedmålene inneholder ti prinsipper som tilsammen skal sikre en bærekraftig utvikling innen reiselivet.

Miljø - Bevaring av natur, kultur og miljø

1. Kulturell rikdom: Å respektere, videreutvikle og fremheve lokalsamfunnets historiske kulturarv, autentiske kultur, tradisjoner og særpreg.
2. Landskapets fysiske og visuelle integritet: Å bevare og videreutvikle landskapskvalitet, både for by og bygd, slik at landskapets fysiske og visuelle integritet ikke degraderes.
3. Biologisk mangfold: Å støtte bevaringen av naturområder, dyreliv og habitater, og minimere ødeleggelser av disse.
4. Rent miljø og ressurseffektivitet: Å minimere reiselivsbedrifters og turistenes forurensning av luft, vann og land (inkludert støy), samt og minimere genereringen av deres avfall og forbruk av knappe og ikke-fornybare ressurser.

Mennesker - Styrking av sosiale verdier

5. Lokal livskvalitet og sosiale verdier: Å bevare og styrke livskvaliteten i lokalsamfunnet, inkludert sosiale strukturer, tilgang til ressurser, fasiliteter og fellesgoder for alle, samt unngå enhver form for sosial degradering og utnyttning.
6. Lokal kontroll og engasjement: Å engasjere og gi kraft til lokalsamfunnet og lokale interessenter mht, planlegging, beslutningstaking og utvikling av lokalt reiseliv.
7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte: Å styrke kvaliteten på reiselivsjobber (direkte og indirekte), inkludert lønnsnivå og arbeidsforhold uten diskriminering ut fra kjønn, rase, funksjonshemninger eller andre faktorer.
8. Gjestetilfredshet, trygghet og opplevelseskvalitet: Å sørge for trygge, tilfredsstillende og berikende opplevelser for alle turister uavhengig av kjønn, rase, funksjonshemninger eller andre faktorer.

Økonomi - Økonomisk levedyktighet

9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning. Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsdestinasjoner i et langsiktig perspektiv, gjennom å maksimere reiselivets verdiskapning i lokalsamfunnet, inkludert hva turistene legger igjen av verdier lokalt.
10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter. Å sikre levedyktigheten og konkurransedyktigheten til reiselivsbedrifter i et langsiktig perspektiv.

5. Våre betraktninger: Mennesker skal fortsatt møtes

I en globalisert verden trengs det at folk møtes, både i jobbsammenheng og privat. At vi lytter og lærer av hverandre gir innsikt, erfaringer og bedre kulturforståelse. Synet på verden endres ofte når mennesker møtes, når vi hører hverandres historier, får innsyn i hverandres hverdag. Vi får nye opplevelser, perspektiver og blir klokere. Det gjelder både den som reiser og den som får besøk. Derfor skal vi fortsette å reise. Reisebyråene og -arrangørene skal fortsatt legge til rette for møter mellom mennesker.

Vi må reise smartere i årene som kommer. Det innebærer at vi alle bør tenke gjennom eget reisemønster og hvilke valg vi tar når vi er på reise. Det handler blant annet om å velge en reisearrangør som driver bærekraftig, tar et sosialt ansvar og som bidrar til lokal verdiskapning.

Gjennomsnittsnordmannen flyr én gang tur-retur innenlands og én gang tur-retur utenlands hvert år¹. Mens enkelte flyr på ferie en gang i året, flyr andre hver uke. Hver enkelt av oss, særlig de av oss som flyr mye, bør stille oss selv spørsmål om hvordan vi kan reise smartere. Om vi kan reise sjeldnere, særlig i jobbsammenheng, og om vi heller kan velge tog eller buss der det er et reelt alternativ. Reisebyråene og reisearrangørene kan legge til rette for at

fotavtrykket hver enkelt av oss legger igjen når vi reiser, enten det er i luften eller på bakken, blir minst mulig.

Endring av reisemønster alene vil ikke løse utslippsutfordringene. Det kreves innovasjon, tekniske løsninger og andre viktige forbedringer. Flere aktører må få på plass nye og mer effektive fly. Virksomhetene må sette seg ambisiøse mål. Et eksempel på en virksomhet som har gjort dette er TUI, som har som mål å ha Europas mest karboneffektive flyselskap i 2020. Å fylle flyene, unngå mellomlandinger og bli lengre når man først reiser er andre tiltak som gir effekt. Reisebyråene og reisearrangørene er viktig aktører som må være aktive rådgivere og tilrettelegge for at folk velger bærekraftige reisealternativer.

Vi stiller gjennom veikartet krav om forbedring hos oss selv som bransje. Vi stiller krav til politikere om å gi reelle insentiver til grønn omstilling for reiselivet. Krav til at avgiftene som påføres reiselivet, som flypassasjeravgiften, skal brukes til å investere i utvikling av ny teknologi for luftfarten. Om at miljøavgifter skal brukes til miljø og klimatiltak. I tillegg kommer vi med råd til forbrukerne, slik at det skal bli lettere for forbrukerne å ta gode valg.

¹ Tall basert på Reisevaneundersøkelsen gjennomført av TØI (Transportøkonomisk Institutt)
<https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=48774>

6. Fem konkrete utfordringer

Vi har i Veikartet valgt å trekke frem fem utfordringer, som berører mange av Virkes medlemmer. Utfordringene gir muligheter og bør møtes med konkrete tiltak for å oppnå målet om et mer bærekraftig reiseliv:

1. Klima: Hva kan gjøres for å minimere klimaavtrykket?
2. Natur og miljø: Hva kan gjøres for å minimere innvirkningen på natur og miljø?
3. Menneskerettigheter: Hvordan jobbe for å ivareta menneskerettighetene på destinasjonene, herunder skikkelige arbeidsvilkår og at bransjen bidrar til å beskytte barn og forhindre menneskehandel?
4. Kultur og tradisjoner: Hvordan jobbe for at lokal kultur og tradisjoner ivaretas?
5. Lokal verdiskapning: Hvordan jobbe for at lokalsamfunnet nyter godt av reiseliv og at reiseliv bidrar til økonomisk vekst?

7. Status og utviklingstrekk

7.1 Folk er mer opptatt av bærekraft når de skal reise

Virke Reiselivs egne undersøkelser² viser at antallet i befolkningen som oppgir at miljøhensyn er styrende for deres valg av reiseprodukt og destinasjon øker – fra 23 prosent i 2017, til 33 prosent i 2019. Stadig flere er opptatt av bærekraft når de skal ut å reise. I undersøkelsen svarer 4 av 10 at det er viktig for dem med bærekraftige reisealternativer. Av disse igjen svarer halvparten at de er villig til å betale mer for en reise som gir bedre miljøsamvittighet.

Kairos Future gjennomførte i desember 2018 og januar 2019 en befolkningsundersøkelse om nordmenns, svensker og danskers syn på bærekraft og turisme³. Den viste at turistene er stadig mer bevisste og er opptatt av egenskaper på selve reisemålet, som mindre ressursløsning, bevaring av den lokale autentisiteten og hensynet til lokalbefolkningen.

Et av funnene fra undersøkelsen var at mange, særlig yngre og de som er bor i storbyer, oppgir at de har endret synet på bærekraft i løpet av de siste årene.

Men også en tredjedel av de som bor på mindre tettbygde steder er enige. Særlig påvirkes folk av den allmenne samfunnsdebatten rundt temaet bærekraft og miljø, men også personlige opplevelser som hetebølger og skogbranner har spilt inn i folks bevissthet. Hensynet til kommende generasjoner er også et tilbakevendende tema i svarene, og en viktig delforklaring til den økte bevisstheten rundt bærekraft generelt.

Undersøkelsen viste at bedre informasjon er viktig for å få flere til å velge bærekraftige ferier. Hele 59 prosent av de norske respondentene svarte at bedre informasjon om hvilke reiser som er bærekraftige var det som skulle til for å få de til å velge en mer bærekraftig ferie. Gjennom god rådgivning kan derfor reisebyråene og reisearrangørene spille en viktig rolle for å gjøre reiselivet mer bærekraftig.

² Virke Reiselivs befolkningsundersøkelse «Reisepuls»

³ Kairos Future, Januar 2019: "Hållbarhet - värt att betala för".

Les mer her: <https://business.visitnorway.com/no/nyheter/2019/ny-rapport-er-barekraft-verdt-betale-for/>

7.2 Reiselivsnæringen bidrar til at samfunnet kan nå flere av FNs bærekraftsmål

Følgende mål er særlig relevante for reiselivsnæringen:

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Reiselivet må bidra til at vi som samfunn når målene. Næringen bidrar og skal bidra til et mer bærekraftig samfunn og jobber allerede i dag for å redusere klimagassutslippene fra reiselivet, for å bevare natur, kultur og miljø, styrke de sosiale verdiene og å bidra til økonomisk utvikling på destinasjonene. Bransjen gjør allerede mye, men kan og vil gjøre mer.

Reiselivsnæringen er verdens tredje største eksportnæring og en av verdens raskest voksende næringer. Årlig vekst har de siste årene vært 3-4 prosent, og denne veksten antas å fortsette fram til 2030. Den sterke volumøkningen skaper utfordringer. Økt volum medfører økt press på natur, samt økt forurensning og forsøpling.

Reiselivsnæringen ønsker selv bidra til å ta i bruk ny teknologi og sette i verk tiltak som reduserer utslippene. Det trengs vilje og handling både fra næringen selv og fra politikerne for å nå visjonen om et klimanøytralt og bærekraftig reiseliv.

Turisme står for 10 prosent av verdens BNP, er verdens største arbeidsgiver og bidrar til om lag 1 av 10 stillinger globalt⁴. Det gir muligheter. Bransjen kan sørge for at folk får skikkelige arbeidsforhold, til å løfte mennesker ut av fattigdom, kvinner ut i arbeid og til at familier har mulighet til å gi barna sine utdanning. Gjennom et nært og godt samarbeid med sine partnere kan reisearrangørene og reisebyråene bidra til at destinasjonene utvikles på en bærekraftig måte, til det beste for enkeltmennesker og lokalsamfunn.

⁴ Kilde: World Travel and Tourism Council (WTTC)

7.2.1 Hva gjøres i dag - eksempler

Tiltak for å begrense klimagassutslippene fra folks reiser

De største reisearrangørene bruker moderne, klimaeffektive fly. TUI Airways ble rangert som verdens mest karbondioksid-effektive flyselskap i Atmosfair Airline Index 2017 og 2018. Apollo har, med Novair, siden 2017 Europas mest miljøvennlige flyflåte gjennom sin Airbus 321neo. Med denne nye flåten har drivstofforbruket blitt redusert med ca. 20 %. Også Vings eget flyselskap, Thomas Cook Airlines Scandinavia, har de siste 15

årene redusert utslippene med ca. 20 prosent, og fortsetter sin reise med å forurense mindre. Virksomhetene reduserer ytterligere utslippene gjennom driftseffektivitet, godt vedlikehold og ved hjelp av lette materialer ombord. Samtidig fyller de opp flyene med reisende, slik at ressursene blir brukt effektivt, og at flyet ikke flyr halvtomt.

Også de som står uten egne flyselskap bidrar. Reisebyrået Berg-Hansen er en aktiv pådriver for el-fly. Selskapet ber også kundene sine reise mindre og har satt i gang en egen togsatsning for å gi kundene alternativer til fly.

Klimakompensasjon

Ving klimakompenserer samtlige reiser. Både fly, hotell og busstransport kompenseres. Les mer her: <https://www.ving.no/baerekraftig-ferie>

Tiltak for å redusere plast i havet

Her kan du se eksempler på hvordan virksomheter jobber for å redusere plast i havet:

VING: <https://www.ving.no/om-ving/baerekraftig-reiseliv/no-place-for-plastic>

TUI: <https://www.tui.no/om-tui/baerekraftig-reiseliv/slik-reduserer-vi-engangsplast/>

Reiselivet bidrar lokalt, også når kriser inntreffer

Et eksempel på dette er Expedia Group, som Egencia er en del av, som i 2018 satte et mål om å plante 100 000 trær i Puerto Rico og nærliggende regioner som var ødelagt av orkaner. De omplantede områdene vil bidra til å forhindre farlige gjørmeskred. Les mer her:

<https://www.expediacares.com/earthday>

Tiltak i for å begrense klimagassutslippene i egen virksomhet:

Expedia Group, som Egencia er en del av, utligner de årlige utslippene av klimagasser fra forretningsdrift som de selv kontrollerer, fra intern flyreise, arbeidstakers pendling, energi, avfallshåndtering og andre daglige aktiviteter. Dette tilsvarer å fjerne 17 890 personbiler fra veien i løpet av ett år, eller å holde 193.431 fat olje i bakken. Les mer her:

[HTTPS://WWW.EXPEDIACARES.COM/EARTHDAY](https://www.expediacares.com/earthday)

Jentesatsning

I tillegg til å skape arbeidsplasser for kvinner har flere virksomheter prosjekter som fremmer likestilling og gir jenter muligheter. Et eksempel er Kina Reiser som har opprettet et Jentefond for å bistå fattige jenter til en utdanning. I fattige strøk er det jentebarna som først tas ut av skolen, og i den lille byen Qixian har Kina Reiser i flere år støttet de fattigste familiene slik at jenter har kunnet gå på skole og ta høyere utdanning. Les mer om prosjektet her: https://kinareiser.no/om_kinareiser/kinareisers_ansvarlige_turisme/

Tar standpunkt – styrker menneskerettighetene

Brunei innførte sharialover i 2019. Berg-Hansen valgte da å stenge tilgangen til den Brunei-eide hotellkjeden Dorchester Collection, i sine kanaler for å vise at det å svekke menneskerettighetene får konsekvenser. Les mer her:

<https://www.berg-hansen.no/blogg/vi-selger-ikke-len-ger-dorchester-collection/>

Gir råd til de reisende for at reisen skal bli mer bærekraftig

Et eksempel på en virksomhet som gir råd til sine virksomheter er Ticket. Les mer her:

<https://www.ticket.no/om-ticket/baerekraftig-reiseliv/tips>

Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre noe

Et eksempel på dette er Carpe Diem som tilbyr bærekraftige reiseopplevelser på destinasjonen som bidrar til å redde koraller og redusere søppel. Les mer her:

<https://www.carpe-diem.no/reise/maafushi-maldivene-pa-lokalt-vis/>

Beskytter barn

Apollo, Ving og TUI er eksempler på virksomheter som har iverksatt tiltak for å beskytte barn mot overgrep på sine destinasjoner. De har sluttet seg til en oppførselskode, The Code. Det innebærer at de har bundet seg til å ha en policy, til å lære opp personale og informere kunder, samt at alle samarbeidskontrakter har en klausul vedrørende overgrep mot barn. I tillegg rapporterer de årlig til ECPAT.

Bidrar til utvikling lokalt:

Et eksempel på hvordan reiselivet jobber for å styrke turismens positive konsekvenser på destinasjonene er TUI Care Foundations arbeid. Les mer om dette her:

<http://www.tuicarefoundation.com>

Et annet eksempel er Hvitserk som gjennom stiftelsen Varde samler inn penger til ulike utviklingsprosjekter som utdanning, miljøtiltak eller utviklingen av arbeidsplasser i fjellturismen på stedet. Les mer:

<https://www.stiftelsenvarde.no>

Glem aldri at du er en gjest

Hvitserk ber sine reisende aktivt om å ta kultur- og miljøhensyn ved å minne kundene om at reisene, enten det er eventyrreiser eller ekspedisjoner, går til spesielle kulturer og til helt unike miljøer. De har utarbeidet «regler» det er verdt å ta med seg på tur. Les mer her:

<https://www.hvitserk.no/om/ansvarlig-turisme>

7.3 Klima- og naturendringenes konsekvenser for reiselivsnæringen

Reiselivsnæringen er selv svært utsatt for klimaendringene og står ovenfor en betydelig klimarisiko. Virkninger som mer ekstreme værforhold, vannmangel, tap av biologisk mangfold og skade på bygninger, ting og attraksjoner er eksempler på dette.

Natur, miljø og kultur på destinasjonen er selve grunnlaget for konkurransevnen. Fortsetter klimaendringene vil det

utvilsomt påvirke næringen negativt, gjøre destinasjoner mindre attraktive for turisme og redusere økonomiske muligheter for lokalsamfunn.

Tap av natur er en like stor trussel mot vårt livsgrunnlag som klimaendringene er. Verdens bestander av ville dyr har gjennomsnittlig sunket med 60 prosent siden 1970, og pilene peker feil vei også for viktige naturtyper og økosystemer.

7.4 Bærekraft mer enn klima: Styrking av sosiale verdier

Styrking av sosiale verdier er en del av det viktige bærekraftsarbeidet. Det handler om å utrydde fattigdom, om å fremme varig, inkluderende og bærekraftig

økonomisk vekst, om sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Om å bevare og styrke livskvaliteten i lokalsamfunnet, inkludert sosiale strukturer, tilgang til ressurser, fasiliteter og fellesgoder for alle, samt unngå enhver form for sosial degradering og utnyttning. I tillegg handler det om å bidra til likestilling og å styrke menneskerettighetene.

7.4.2. Bekjemper menneskehandel og utnyttelse av barn

Menneskehandel og seksuell utnyttelse av barn er et samfunnsproblem som strekker seg på tvers av landegrensene. Alle barn kan bli ofre for seksuell utnyttelse, men noen barn befinner seg i situasjoner hvor de er ekstra sårbare og utsatt for dette. Fattigdom er en slik situasjon, og på steder med turisme som er preget av fattigdom øker risikoen for overgrep mot barn, for eksempel gjennom

prostitusjon. Seksuell utnyttelse av barn er ikke bare en forbrytelse, men også et alvorlig brudd på barns menneskerettigheter. Reiselivsnæringen bidrar og skal bidra til å bekjempe menneskehandel og utnyttelse av barn.

ECPAT, som jobber mot seksuell utnyttelse av barn i reiseliv og turisme er en viktig internasjonal aktør i arbeidet mot utnyttelse av barn. Virke oppfordrer sine medlemmer til å også være medlemmer i ECPAT.

7.4.1 Gode arbeidsvilkår

Å ivareta god jobbkvalitet for de ansatte er viktig for å sikre god utvikling og verdiskapning, uavhengig av hvor i verden man opererer. Det handler om å styrke kvaliteten på jobbene i reiselivet, herunder om å sikre et anstendig lønnsnivå. Det er viktig at det er nulltoleranse for diskriminering når det gjelder ansettelse, avlønning, opplæring, fremmelse, oppsigelse eller pensjonering basert på etnisk tilhørighet, kaste, religion, alder, uførhet, kjønn, sivil status, seksuell orientering, fagforeningsarbeid eller politisk tilhørighet. Det må også være nulltoleranse for ufrivillig arbeid, seksuelt påtrengende, truende, fornærmende, utnyttende, eller brutal adferd og mot diskriminering eller oppsigelse på usaklig grunnlag, for eksempel ekteskap eller graviditet.

Det skal være en grunnleggende rettighet å slutte seg til eller etablere fagforeninger og til å forhandle kollektivt, uten å bli hindret eller motarbeidet. Fagforeningsrepresentanter skal ikke oppleve å bli diskriminert eller at de hindres i å utføre sitt fagforeningsarbeid.

Virke Reiseliv legger til grunn at medlemmene følger internasjonale regler og konvensjoner og at medlemmer i Virke og deres leverandører sørger for at arbeidstid, lønnsnivå og arbeidsforhold er i tråd med nasjonale lover og bransjestandarder.

7.4.3 Ansvarlig destinasjonsutvikling: Et godt sted å bo er et godt sted å besøke

Der turismen utvikles på en god måte, i takt og samarbeid med lokalbefolkningen, med søkelys på ivaretagelse av lokal kultur og tradisjoner og på at lokalsamfunnet skal få økonomisk vekst og utvikling, vil turistnæringen være en positiv bidragsyter lokalt. I motsatt tilfelle risikerer man konflikt med lokalsamfunn, i stedet for god langsiktig utvikling til det beste for både lokalsamfunnet og turistnæringen.

Steder hvor befolkningen opplever turister som noe negativt er sjeldent et godt sted å besøke. Eksempler på slike steder kan være der man opplever

overturisme – der det ikke er tilrettelagt og planlagt for god destinasjonsutvikling. Derfor bør samtlige reiselivsvirksomheter ha interesse av å jobbe for at lokalbefolkningen nyter godt av turismen. Som reisende ønsker flere og flere en autentisk opplevelse, gode møter med mennesker som har en historie å fortelle og en visshet om at man som besøkende bidrar til positiv utvikling.

God ansvarlig destinasjonsutvikling har flere positive effekter. Det kan for eksempel bidra til vern og vedlikehold av kulturarv, større oppmerksomhet rettet mot lokale tradisjoner og identitet, til transformering og revitalisering av gamle bydeler og det kan bidra til bevaring av natur- og kulturområder⁵.

⁵ Wall & Mathieson 2006, 163-168, i Walaas 2017, 231-232

8. Muligheter og tiltak frem mot 2030 – Smartere reiser

Utfordringene bransjen står overfor gir også muligheter. Muligheter til å utvikle ny grønn teknologi, til nye forretningsideer og -modeller, til utvikling av nye produkter og opplevelser, til å iverksette tiltak som bidrar til at samfunnet klarer å oppnå bærekraftsmålene.

Uavhengig av om man er en liten eller stor aktør finnes det en rekke tiltak man kan gjøre for å levere mer bærekraftige reiser. Virksomhetene som allerede i dag jobber aktivt med bærekraft rapporterer om at de gjestene som gis muligheten til å delta på aktiviteter som bidrar til å redusere fotavtrykket, til å ta vare på natur, miljø, kultur og tradisjoner lokalt, eller som bidrar til å sørge for at lokalbefolkningen får det bedre, er svært fornøyde. Det kan for eksempel være tilbud som strandrydding eller korallplanting.

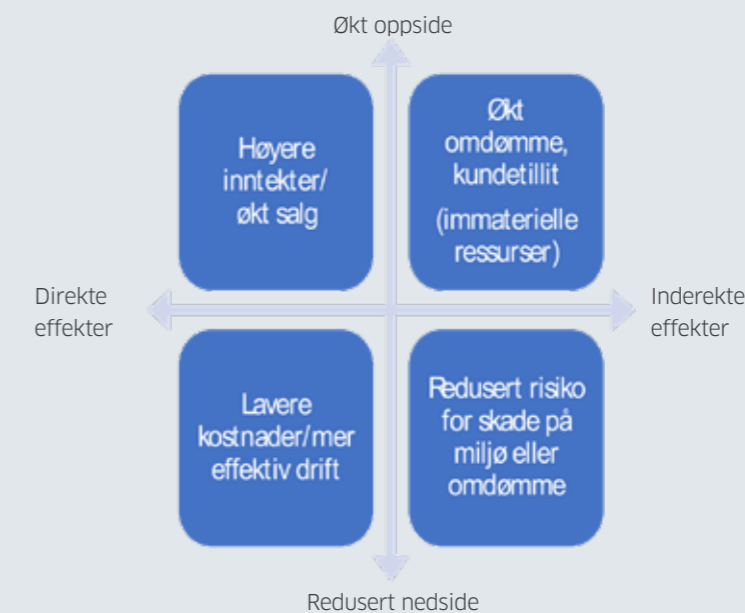
Det å jobbe aktivt med bærekraft skaper også en merverdi

for de ansatte. Arbeidshverdagen oppleves mer meningsfull fordi man bidrar til noe viktig. Reiseliv bidrar til økt vekst, skaper arbeidsplasser og utvikling. Slik skal det fortsatt være. Folk skal ikke slutte å reise, men reisearrangørene og reisebyråene må hjelpe folk å reise grønnere og mer ansvarlig. Da må bransjen gripe mulighetene og legge til rette for smartere reiser.

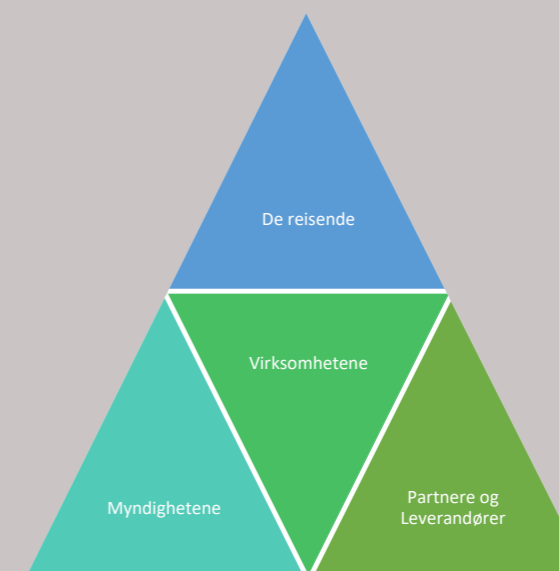
Utvalget har i sitt arbeid vært opptatt av at ulikhetene i bransjen ikke skal begrense oss. Vi ønsker å være ambisiøse og fremoverlente. Veikartet består av en rekke konkrete tiltak. Ikke alle er relevante eller mulige å gjennomføre for alle medlemmene i Virke. Vårt utgangspunkt for veikartet er derfor at ingen kan gjøre alt, at alle kan gjøre noe og at alle monner drar. Sammen som bransje kan vi lære og inspireres av hverandre til å lage fremtidens reiseopplevelser mer bærekraftige. Bærekraft er en prosess, ikke en tilstand.

Effekten av å jobbe med bærekraft i egen virksomhet.

Tilpasset modell etter Jørgensen/Pedersen 2017

Bærekraftig Reiseliv

For å oppnå økt bærekraft i reiselivet må vi endre oss selv og aktivt påvirke endring hos våre partnere og de reisende. Vi må iverksette egne tiltak, stimulere og tilrettelegge for smartere reiser.

Utvalget har med utgangspunkt i de fem utfordringene i punkt 6, kommet frem til følgende.

8.1 KONKRETE TILTAK RETTET MOT BRANSJEN:

Generelle tiltak for å sørge for mer bærekraftige reiser

- Virksomhetene skal jobbe aktivt med bærekraft. Helt konkret forventes det av Virke at medlemmene som et minimum oppretter en koordinator for bærekraft, som har ansvaret for arbeidet med bærekraft i virksomheten. Det forventes videre at vedkommende skal gjennomføre en trening og eksamen i regi av Virke Reiseliv og Travelife⁶, eller tilsvarende aktør valgt av Virke.
- Virke Reiseliv skal sørge for at medlemmene får tilgang til verktøy, best practices, kurs og lignende som vil legge til rette for at medlemmene kan jobbe godt med bærekraft i sin virksomhet og i samarbeid med sine leverandører.
- Virke Reiseliv skal jobbe for at samtlige medlemmer skal

være bærekraftsertifiserte gjennom en valgfri godkjent sertifiseringsordning for bærekraft.

- Virksomhetene skal være en pådriver for å utvikle ny grønn teknologi, til nye forretningsideer og -modeller, til utvikling av nye produkter og opplevelser som bidrar til at samfunnet klarer å oppnå bærekraftsmålene.
- Virke og deres medlemmer skal samarbeide med myndigheter og næringsliv i Norge og på destinasjonene, for å få synergier og lykkes med å utvikle et mer bærekraftig reiseliv og bærekraftige destinasjoner.
- Virke Reiseliv skal sammen med medlemmene jobbe for å få på plass en erfaringsbasert etter- og videreutdanning i bærekraftig reiseliv for reiselivets ansatte.
- Virke Reiseliv skal innhente kunnskap om folks reisevaner og holdninger til bærekraftig reiseliv gjennom befolkningsundersøkelser.

TILTAK FOR Å MINIMERE AVTRYKKET PÅ KLIMA, NATUR OG MILJØ

Hjemme, før reisen: Reisebyråene og reisearrangørene skal jobbe for å:

- Legge til rette for, gi råd om og gjøre det lettere å velge mer bærekraftige reisealternativer,
- Tipse de reisende om hva de selv kan gjøre for å gjøre sin reise så bærekraftig som mulig.
- Informere om tog som et alternativ til fly, der tog er et reelt alternativ.
- Informere så godt som mulig om miljø- og klimaregnskapet ved hvert enkelt reisealternativ

Transportdelen av reisen: Reisearrangørene og reisebyråene skal jobbe for å:

- Etterspørre, investere i eller bidra til å skape et marked for ny miljøvennlig teknologi, som for eksempel el-fly.
- Etterspørre økt bruk av alternativt miljøvennlig drivstoff for fly.
- På eget initiativ klimakompensere solgte reiser eller gjøre det lettere for de reisende å selv klimakompensere sine reiser.
- Iverksette eller etterspørre tiltak som reduserer vekt på flyet.
- Legge til rette for mer miljøvennlig transport på destinasjonene, for eksempel til og fra hotellet og i forbindelse med utflukter.

På destinasjonen: Reisearrangørene og reisebyråene skal jobbe for å:

- Redusere forbruket av energi og benytte fornybar energi der det er mulig.

- At hotellene minimerer matsvinn, for eksempel ved å sørge for korrekt beregning av mat i forhold til antall gjester.
- Fase ut engangsplastikkartikler.
- Bidra til resirkulering på destinasjonene.
- Redusere forbruket av vann på overnattingsstedene.
- Hjelpe og rådgi de besøkende om tiltak de kan gjøre for å bidra positivt lokalt og begrense eget fotavtrykk.
- Forhindre at reiselivets bruk av naturressurser skader ressurs- og inntektsgrunnlag for lokalbefolkningen, og få på plass tiltak som gir effektive økonomiske insentiver lokalt for å bevare og styrke det biokulturelle mangfoldet.

MENNESKERETTIGHETER:

Generelle tiltak:

- Virkes medlemmer skal respektere grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og antikorrupsjon i hele sin virksomhet og i leverandørkjeden. Virksomhetene skal jobbe kontinuerlig for å forbedre egne etiske retningslinjer, policy og praksis, blant annet innkjøpspraksis, i dialog med leverandører og andre interessenter.
- Virke Reiseliv skal jobbe for at samtlige reisearrangører og reisebyråer som er medlemmer i Virke gjennomfører risikovurderinger og aktsomhetsvurderinger for å minimere risikoen for menneskerettighetsbrudd ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser.

⁶ Les mer om Travelife i punkt 10.

Tiltak knyttet til de ansattes arbeids- og lønnsvilkår

Reisearrangører og reisebyråer som er medlemmer i Virke skal jobbe for å:

- At den ansattes lønn for en normal arbeidsuke skal minst være i tråd med nasjonale minstelønnsbestemmelser eller bransjestandard, den høyeste gjelder. Lønnsforhold og utbetaling av lønn skal være skriftlig avtafestet før arbeidet påbegynnes. Avtalen skal være forståelig for arbeideren.
- At de ansatte skal ha et sikkert og sunt arbeidsmiljø i egen virksomhet og hos leverandørene.
- Rådggi kundene slik at de har kjennskap til lokale forhold, tipskultur og lignende.

Tiltak for å beskytte barn og forhindre menneskehandel

- Virke vil bidra til at flere gjøres kjent med norsk politis tipsløsning på <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/> og til at man kan melde fra til norsk politi selv om det man er vitne til skjer i et annet land.
- Virke Reiseliv vil oppfordre sine medlemmer til å bli medlem i ECPAT, som jobber mot seksuell utnyttelse av barn i reiseliv og turisme, til å gi informasjon og opplæring til ansatte om hvordan de kan oppdage menneskehandel, utnyttelse og overgrep mot barn og til å utarbeide rutiner for hvordan ansatte i virksomheten skal håndtere saker hvor de reisende melder fra om menneskehandel, utnyttelse av barn og menneskehandel på destinasjonen.

Reisearrangører og reisebyråer som er medlemmer i Virke og som selger reiser til destinasjoner som er særlig utsatt for menneskehandel og utnyttelse av barn skal:

- Informere de reisende om at menneskehandel, utnyttelse og overgrep mot barn forekommer og om hvordan man enkelt kan melde fra, herunder om muligheten for å melde fra til norsk politi på <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/>

- Bevisstgjøre sine ansatte om at det forekommer utnyttelse av barn og menneskehandel i forbindelse med reiser og informere om hvordan dette kan oppdages og rapporteres.
- Utarbeide rutiner for hvordan ansatte i virksomheten skal håndtere saker hvor de reisende melder fra om utnyttelse av barn og menneskehandel på destinasjonen.
- Stille krav til relevante leverandører for å unngå menneskehandel, utnyttelse og overgrep mot barn.

Styrke lokalsamfunnet, ivareta kultur og tradisjoner og sikre lokal verdiskaping

Reisearrangører og reisebyråer som er medlemmer i Virke skal jobbe for å:

- Benytte reisene de selger som et middel for å fremme positiv utvikling på sine destinasjoner.
- Inspirere og legge til rette for lokale opplevelser med lokale aktører.
- Bidra til å ivareta lokal kultur og tradisjon gjennom å løfte frem historiene og skape gode møter mellom mennesker.
- Samarbeide på destinasjonene for å påvirke myndighetene til god bærekraftig reiselivsutvikling.
- Bidra til styrking av lokalsamfunnet.
- Øke antallet lokalt ansatte, også i lederstillinger, for eksempel gjennom å tilby utdanningsløp og traineeprogrammer.
- Bidra til likestilling.
- Benytte lokale leverandører og aktører.
- At kundene blir lengre når de besøker en destinasjon.
- Bidra til utvikling av infrastruktur, som søppelhåndtering.

8.2 INNSPILL TIL POLITIKERNE

- Innfør incentivordninger for å tilrettelegge for utvikling og bruk av ny teknologi som vil gi mer miljøvennlige reiser, som el-fly.
  - Benytt flypassasjeravgiften og andre avgifter som pålegges reisebransjen til klimaformål, til å tilrettelegge for utvikling og bruk av ny teknologi, som elektriske fly og biobrensel og til å finansiere insentiver for å få ned utslippene fra flytrafikken.
  - Legg til rette for at det blir attraktivt å velge miljøvennlig transport til og fra flyplassene.
  - Endre reglene for tax-free, slik at tax-free kjøpt på flyet kan utleveres ved ankomst, slik at vekten på flyet kan reduseres.
  - Gjør det enklere og mer attraktivt å velge tog. Det er i dag ofte vanskeligere og dyrere å reise med tog enn fly.
- Samarbeid på europeisk nivå for å forbedre togforbindelsene i Europa, både når det gjelder teknologi, bookingsystem og regelverk. I dag «glir» det ikke på tvers av landegrensene, og det er derfor vanskelig å kjøpe en gjennomgående togreise i Europa.
  - Arbeid aktivt og målrettet for at en global naturavtale kommer på plass i 2020.
  - Støtt organisasjoner som ECPAT som arbeider mot menneskehandel og utnyttelse av barn.
  - Bidra til å gjøre det kjent at norske reisende som er vitne til menneskehandel eller overgrep mot barn også kan melde fra til norsk politi, selv om det man er vitne til skjer i et annet land.
  - Samarbeid aktivt med reiselivsnæringen. Samarbeid øker sjansen for å lykkes i arbeidet for et mer bærekraftig reiseliv og samfunn.

8.3 RÅD TIL DE REISENDE

- Tenk gjennom eget reisemønster og reis smartere og mer miljøvennlig. Ta lengre ferie når du først reiser eller kombiner forretningsreisen med en feriereise.
  - Begrens antall forretningsreiser gjennom bedre planlegging og andre møteformer.
  - Etterspør bærekraftige reisealternativer fra reisearrangører og reisebyråer både før og under oppholdet.
  - Velg flyselskap med lavest mulig utslipp.
  - Velg en reisearrangør som klimakompenserer reisen eller klimakompenser på eget initiativ.
  - Sjekk at overnattingsstedet du velger er miljø- eller bærekraftsertifisert. Tenk over vann- og energiforbruket ditt på hotellet.
- Tenk gjennom hvordan du reiser til og fra flyplass. Ikke kjør i bilen alene, velg kollektivt.
  - Pakk lett og sammen med andre. Jo mindre bagasjen din veier, jo mindre blir klimabelastningen på flyet.
  - Bidra til lokal utvikling gjennom å kjøpe varer, tjenester og opplevelser lokalt. Ikke kjøp suvenirer som stammer fra truede arter. Husk at i mange land er de ansatte i reiselivsnæringen avhengig av tips. Sjekk tipskulturen dit du reiser.
  - Ikke se bort, men meld fra til hotell, reisearrangør eller direkte til lokalt politi dersom du er vitne til utnyttelse av barn. Vær bevisst på at du også kan melde fra til norsk politi, selv om det man er vitne til skjer i et annet land: <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/>.

Hvordan melde fra til norsk politi – også når det man er vitne til skjer i et annet land:

Gjennom politiets tipsløsning på <https://www.politiet.no/tjenester/tips-politiet/> kan man melde tips innenfor flere kategorier. Mest aktuelt i bekjempelse av menneskehandel, utnyttelse og seksuelle overgrep mot barn er kategoriene «Seksuell

utnyttelse av barn på internett» og «Menneskehandel». Disse er to er døgkontinuerlig bemannet av politiet ved Kripos. Kategorien «Skjema for generelle tips» er ikke døgkontinuerlig bemannet og bør ikke brukes i situasjoner hvor tipset bør tas tak i raskt, for eksempel ved pågående overgrep.

9. Oppfølging av Veikartet

- Hver enkelt virksomhet skal gjøre det de kan for å følge opp intensjonene og tiltakene i Veikartet.
- Virke skal prioritere å jobbe videre for et bærekraftig reiseliv, intensjonene og de konkrete tiltakene som retter seg mot Virke i Veikartet.
- Virke skal arrangere et årlig arrangement om bærekraftig reiseliv, der det også skal deles ut en bærekraftspris til en virksomhet innen reiselivet som har utmerket seg.
- Dersom medlemmene ønsker det skal Virke opprette et bærekraftsnettverk, etter modell av de andre nettverkene i Virke.
- Veikartet skal revideres i 2021.

10. Forklaringer

Hva er Travelife?

https://www.travelife.info/index_new.php?menu=home&lang=en

Travelife er et internasjonalt ledende opplærings-, ledelses- og sertifiseringsinitiativ for reisearrangører og reisebyråer. De tilbyr miljøsertifisering med søkelys på systematisk miljøarbeid, menneskerettigheter og lokal forankring.

Utvalget som har jobbet frem veikartet har bestått av:

Virke Reiseliv ønsker å takke alle som har bidratt inn i arbeidet:

Anne Therese Gullberg, seniorrådgiver Kruse Larsen

Ann-Kristin Vervik og Stian Fredrik Skalle i ECPAT Norge

Kjersti Ruud Walaas, Høyskolelektor og studieprogramleder for reiselivsstudiet for Høyskolen Kristiania

KRIPOS

Svein Wilhelmsen, Basecamp Explorer

Wenche Skeie Tvenge, Daglig leder Carpe Diem Reiser

VIRKE
REISELIV